

(fol. 212—247)³ och den andra hymner (fol. 248—264). Båda dessa avdelningar saknas i B. i dess nuvarande skick. Att ursprungligen åtminstone ett hymnarium varit att finna i slutet av boken torde väl få anses tämligen säkert.

För överskådlighetens skull anteckna vi här innehållet i de båda handskrifterna sida vid sida:

Skara.

1. Tonarius (fol. 1—2) = B2.
2. Venite per omnes tonos (fol. 3—15).
3. I en fortlöpande serie ordnade officier ur proprium de tempore och proprium de sanctis (fol. 16—169) = B1.
4. Tvenne officier ur Commune sanctorum (fol. 169—176).
5. Officier för tiden septuagesima —palmsöndagen (fol. 177—206) = B3.
6. Sekvenser (fol. 212—247).
7. Hymner (fol. 248—264).

Byggedå.

1. I tvenne serier ordnade officier ur proprium de tempore och de proprium de sanctis (fol. 1—159 r.) = S. 3.
2. Tonarius (fol. 159 v.—160) = S1.
3. Officier för tiden septuagesima till dom. III quadragesime (fol. 161—175) = S5.

K. Peters.

Intryck och rön från en orgelkurs i Leipzig.

Deutsches Musikinstitut für Ausländer i Berlin anordnar varje sommar kurser i olika ämnen. I juli månad d. å. hade jag tillfälle att deltaga i kurserna i orgel och cembalo, som ledas av organisten vid Thomaskyrkan i Leipzig, professor Günther Ramin, och jag vill nu med några ord fästa uppmärksamheten på dem. Förmånen att få lära känna denne utomordentlige pedagog och mästare, en av samtidens mest framstående orgel-spelare och cembalister, att höra honom spela och att handledas av honom kan ej skattas nog högt.

Till orgelkursen, som äger rum dels vid Thomaskyrkans orgel och dels vid en gammal Silbermann-orgel i Rötha, en liten stad utanför Leipzig, kan professor Ramin taga emot omkring åtta deltagare. Tillfälle beredes kursdeltagarna att varje dag spela på Thomaskyrkans 88-stämmiga orgel samt dessutom i Leipzigs konservatorium, där samtliga nio övningsorglar, alla tremanualiga piporglar med minst åtta stämmor, stå till förfogande.

³ Fol. 206 v.—211 i S. äro antingen tomma eller upptagas av tillfälliga anteckningar, såsom några verser ur psalmen »Jesus på korset stodh», stycken ur Simsons historia (på svenska), siffror och pennprov. Dessutom de tidigare nämnda namnteckningarna.

Undervisningen ordnades så, att professor Ramin vid arbetstimarna, som voro gemensamma för alla kursdeltagarna, sysselsatte sig med varje deltagare i tur och ordning, så att var och en dels fick sammanlagt minst sex timmars individuell undervisning och dels fick den ytterst värdefulla förmånen att kunna göra anteckningar om samtliga behandlade kompositioner efter professor Ramins eget spelsätt. Professor Ramin är elev av professor Karl Straube, och har nu i likhet med denne efter ingående studier av gamla orglar från Bachtiden kommit till en helt annan uppfattning än den professor Straube företrätt i sina tidigare editioner såsom *Alte Meister*, *Choralvorspiele alter Meister* samt band II av Bachs orgelverk — av dessa förberedas nu nya upplagor. Professor Ramin påpekade just, att det är omöjligt att kunna tränga djupt in i och förstå Bachs och äldre mästars orgelverk utan att ingående ha lärt känna de dåtida orglarna genom att studera deras dispositioner och leva sig in i deras klanger. Fördenskull förlades undervisningen, som förut nämnts, också till Rötha, och av samma anledning rådde mig professor Ramin att på hemvägen göra en avstickare till Hamburg för att lära känna den gamla Arp Schnitger-orgeln i Jacobikyrkan, samt att studera Compenius-orgeln i Frederiksborgs slott nära Köpenhamn.

Den s. k. Orgelbewegung vill som bekant ivra för att man vid ny och ombyggnader av orgelverk måtte söka uppnå så stor överensstämmelse som möjligt med den klassiska orgeltypens klangideal. Dessa strävanden att på ett stiltroget sätt kunna återgiva 1600- och 1700-talens orgelmusik ha i synnerhet i samband med Bach- och Händeljubileerna innevarande år blivit särskilt aktuella. Man söker genom ett pietetsfullt iståndsättande bevara de gamla orglar från Bachs tid, som i Tyskland ännu finnas kvar, från glömskan och förgängelsen. Den ovannämnda Silbermann-orgeln i Rötha, på vilken Sebastian Bach själv skall ha spelat, har till den nyss firade Bachfesten restaurerats. Här fick man höra de gamla ädla klangerna med deras betagande verkan; principaler, mixturer och rörverk äro av sådan skönhet, som nutidens orglar sällan ha att bjuda. Orgeln ha två manualer, Hauptwerk och Oberwerk, samt 23 stämmor. Man kunde genom professor Ramins mästerliga spel få en djup inblick i hur Bach och de äldre mästarna tänkt sig att deras verk skulle utföras och låta. En polyfon sats framkommer på en sådan orgel överraskande tydligt, och man frapperades i synnerhet av, hur klart även mellanstämmorna i detalj kunna uppfattas. Detta är tack vare de sällsamma mixturerna, som liksom sammansmälta med de övriga stämmorna och dessutom ge glans och skärpa åt fortet, utan att detta blir för örat trötande, vilket ju ofta är fallet i fråga om senare tiders orglar, när man söker erhålla en »gammal» klang.

Betraktar man dispositioner av de gamla orglarna, finner man, huru pedalerna även i mindre verk förutom 16' tonen i regel även är disponerad med 8', 4', 2', 1' samt mixturer. Härav blir följden, att pedalens insatser alltid tydligt kunna urskiljas, och man förstår också, att pedalerna på den tiden ej endast betraktades som ett klaviatur för basen, utan fastmer såsom ett särskilt klaviatur, på vilket en Cantus Firmus i såväl sopran- och alt- som tenor- och basläge kunde ut-

föras. Samuel Scheidt framhåller just detta i företalet till tredje delen av sin *Tabulatura Nova*, och denna synpunkt är viktig för att man klart skall kunna återgiva verk av Scheidt och hans samtida.

Vid orgelkursen genomgås förutom verk av Bach och tidigare mästare även många större kompositioner av Max Reger. Det är av stor vikt att ej låta sådana moderna hjälpmedel som den för Reger outhärliga registersvällaren hindra och förstöra ett stiltroget uppbyggande av Bachs verk och deras, som voro före honom. Hos Bach liksom hos dessa förekommer kontrastdynamiken, d. v. s. inga förmedlande övergångar mellan piano och forte (t. ex. Bachs *Essdurpreludium med trippelfugan*). Bachs alla verk fordra dock ej ett dylikt kontrasterande dynamiskt utförande, ty många kräva ett dynamiskt uppbyggande, en stegring (t. ex. doriska fugan m. fl.). Denna stegring måste ske genom att stegvis tillfoga nya klanggrupper; registersvällaren kan här komma till användning, dock ej som *crescendo* i vår mening utan som ett registreringshjälpmedel, så att en stilenlig »trappstegsdynamik» erhålles. Begreppet *organo pleno* hos Bach är på våra dagars orglar ej alltid liktydigt med ett tutti, som innefattar orgelns samtliga stämmor och koppel, vilket Reger avser med denna beteckning, utan motsvarar en av koppel oberoende mättad klang, som i regel på varje orgel måste särskilt registreras. Jalousisvällaren kände ej Bach; den uppkom i England, där Händel mycket intresserade sig för uppfinningen.

I sin skrift »Gedanken zur Klärung des Orgelproblems», Bärenreiter Verlag, Kassel 1929, har professor Ramin på ett synnerligen intressant och givande sätt ingående behandlat ovan berörda synpunkter. Dispositionerna till de nämnda gamla orglarna i Hamburg och Frederiksborg finnas även där upptagna.

Cembalokursen tillgodosåg ej blott en kyrkomusikalisk sida med bassocontinuospel ur flera av Bachs större körverkspartiturer, utan därunder demonstrerade professor Ramin även på ett oförglömligt sätt cembalon som soloinstrument och genomgick de gamla verken för detta instrument. Firman Neupert i Nürnberg konstruerar de erkänt bästa originaltrogna cembali med original ur egna museer som förebilder. Den stora spridning dessa instrument fått visar, hur cembalon åter börjat komma till användning, när det gäller återgivandet av Bach-Händel-tidens kammarmusikaliska verk.

Tillfälle bereddes kursdeltagarna att bevista Leipzigkonservatoriets organistexamen. Till denna s. k. »hauptamtliche Reifeprüfung» erhålla examinanderna förutom i de våra organist- och kantorsexamina ingående ämnen även betyg i musikhistoria, instrumentation, partiturspelning samt kör- och orkesterdirigering. Den utexaminerade är således kompetent på alla kyrkomusikens områden. Proven i orgelspelning försigå dels i Thomaskyrkan och dels i konservatoriet. Vid det mycket ingående gudstjänstliga provet i kyrkan fordras, att examinanden skall kunna improvisera kontrapunktiska koralpreludier i såväl trioform med C. F. i mellanstämmen som i fyrstämmig sats med C. F. i pedalen. Korallerna skola även kunna harmoniseras fritt, vilket ju allmänt förekommer i

tyska gudstjänsten. Provet avslutas efter vederbörliga modulationer och transponeringar med en improvisation över ett givet tema i form av fuga eller passacaglia. Provet i konservatoriets konsertsal på den därvarande 75-stämmiga orgeln avser endast det konsertmässiga spelet. Härvid skall utföras någon större fuga med preludium och en koral med variationer, av Bach, någon stor sak av Reger samt dessutom två kompositioner, som examinandan någon tid före examen fått att på egen hand instudera, nämligen en från Bachtiden och en av någon modern tysk kompositör t. ex. Nepomuk David, Hermann Grabner eller andra. Förutom avistaspelning förekommer också stickprov ur band V av Bachs orgelverk, vilket i sin helhet skall behärskas.

Som slutomdöme måste sägas, att kurserna äro synnerligen värdefulla. Kostnaderna behöva ej avskräcka en intresserad svensk organist från deltagande — avgifterna måste anses vara synnerligen moderata.Utförliga prospekt sändas på begäran från Deutsches Musikinstitut für Ausländer, Grolmanstrasse 36, Berlin—Charlottenburg. *Jan Pontén.*

Den lägre organistexamen 1935.

Vid examina i landsorten har den lägre organistexamen absolverats av följande abiturienter:

I Linköping:

Gösta Andersson, Stockholm, Sven Arnell, Rinna, Holger Falkenström, Motala, Robert Fogelmarck, Västervik, Karl Hansson, Vetlanda, Börje Hawén, Norrköping, Gunnar Henriesson, Lönneberga, Nanna Jacobson, Långaryd, Ture Jonsson, Flisby, Gerd Lindwall, Norrköping, Tage Paulsson, Vålinge, Karl Einar Sperens, Norrköping, Tord Svensson, Odensvi, Ivar Vagneus, Furingstad, Ivar Vårbrand, Ö. Eneby, och Rut Trolle, Vallsjö. 16 st.

I Falun:

Anna Carlsson Aillers, Harald Andersson, Margareta Berggren, Folke Brunngård, Georg Cederstrand-Lycell, Signe Forsberg, Wera Karlsson, Oscar Lundqvist, Helge Sam Mohlin, Hans Norstedt, David Nyberg, Bertil Olsson, Helge Skeppstedt, Arvid Vilhelm Stigmar, Eugén Folke, Arne Törnblom. 16 st.

I Umeå:

Brynolf A. Bäckman, Helga K. Edin, Maud S. Steinwall, Dagny K. H. Karlsson, Rego Viklund, Rolf J. L. Rosén, Tore H. A. Carlsson, Knut H. Lantz, Karl A. S. Nordström, Ingrid M. Gustafsson, Axel Fr. Melander, Olof S. Salomonsson, Karl S. Lidén, Johan Wallin. 14 st.

I Luleå:

E. B. Eriksson, S. Ceder, N. Hj. Engdahl, P. E. Söderblom och P. J. Moström. 5 st.

I Uppsala:

G. E. R. Abrahamsson, S. E. A. Alsbäck, Märta L. Andersson, J. E. V. Engström, Brita G. Eriksson, Greta L. Jansson, Rut T. Lomberg, Alva M. Lidholm, P. E. Lindström, J. G. Nyberg, Inga E. Petri, N. P. H. Elovson, Fr. Pettersson, E. I. J. Sahlström och Vivi H. M. Stranne. 15 st.

I Göteborg:

J. R. Hemsjö, H. T. Elmquist, K. A. R. Jansson, E. S. G. Wising, Rut H. Håkansson, Astrid A. Marcus, K. O. H. Bollhem, L. M. R. Emanuel, S. A. Larsson, T. E. Markbäck, S. I. Bergqvist, O. Y. Westlindh, Ester G. Svensson, T. V. Svensson, Anna P. Grill, T. B. Wallander, K. I. Ekengren och V. V. Möller. 18 st.

I Kalmar:

J. Brännström, Birgitta Carlsson, N. Carlsson, G. Fall, B. Holmén, B. Johansson, Elisabeth Lindblad, Asta Lorentzon, G. Nilsson, H. Nygren, H. Olsson, J. Ohlsson, A. Olsson, G. Palmgren, G. Rundqvist, G. Stenlid, G. Svensson, K. Söderberg, H. Wimelius och S. Wintzell. 20 st.